

**PANEL
OBYWATELSKI**

KIERUNEK:
Panel obywatelski

WSKAZÓWKI DLA ZAINTERESOWANYCH

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Publikacja powstała w ramach projektu „Panel Obywatelski”,
realizowanego na zlecenie Urzędu Miasta Lublin

Organizacja: Lubelska Grupa Badawcza we współpracy
z Pracownią Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”
oraz dr. Marcinem Gerwinem.

Opracowanie tekstu:
Agnieszka Duda-Jastrzębska, Marcin Gerwin, Maria Jagaciak,
Marta Nazaruk-Napora, Katarzyna Pliszczyńska

Korekta:
Agnieszka Brach

Opracowanie graficzne:
Ewa Brejnakowska-Jończyk, www.ewa-bj.pl

Zdjęcia: Marcin Pietrusza

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne (CC BY-NC)

Lublin 2018

SPIS TREŚCI

Słowniczek /5

Zamiast wstępu /6

Panel obywatelski jako nowa forma demokracji – Marcin Gerwin /7

Panel obywatelski krok po kroku /12

Przygotowanie panelu /12

Promocja i rozpowszechnianie informacji o panelu /12

Wybór uczestników/uczestniczek panelu /12

Spotkania panelu /13

Działania wspierające panel /14

Głosowanie nad rekomendacjami /14

Publikacja wyników panelu /15

Od pytania panelu do rekomendacji /16

Panel obywatelski – korzyści /18

Na drogę, czyli wskazówki dla przyszłych realizatorów panelu /19

Przed panelem /19

W trakcie panelu /24

Po panelu /26

Zamiast podsumowania /27

Panel w Lublinie – przydatne linki /28

SŁOWNICZEK

PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

udział mieszkańców w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących ich społeczności. Partycypacja może przybierać różne formy, np. konsultacji społecznych lub panelu obywatelskiego, które w różnym stopniu angażują mieszkańców i których efekty mają różny charakter (w przypadku panelu obywatelskiego – wiążący).

PANEL OBYWATELSKI

forma partycypacji obywatelskiej, w której grupa mieszkańców, wybranych losowo z uwzględnieniem takich kryteriów jak: płeć, grupa wiekowa, miejsce zamieszkania (dzielnica) i poziom wykształcenia, wypracowuje w drodze głosowania wiążące rekomendacje w zadanym panelowi temacie. Głosowanie następuje po zdobyciu wiedzy przez uczestników panelu (część edukacyjna panelu) i ich wspólnym namyśle nad możliwymi rekomendacjami (część deliberacyjna panelu).

DELIBERACJA

proces rozważania różnych opinii.

REKOMENDACJE

propozycje rozwiązań do wdrożenia w celu rozwiązania problemu poruszanego na panelu.

KOORDYNATORZY PANELU

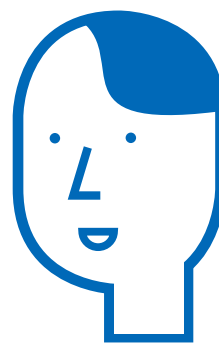
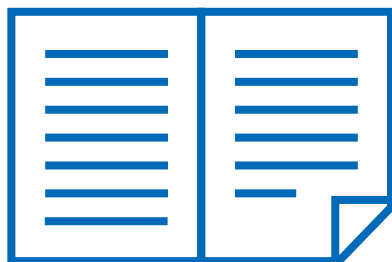
zespół osób odpowiedzialnych za realizację panelu.

EKSPERCI PANELU

przedstawiciele organizacji i instytucji, np. naukowcy, aktywiści, prawnicy, o udokumentowanym dorobku w zadanym panelowi temacie.

STRONY PANELU

organizacje, instytucje, grupy nieformalne, których działalność jest związana z tematem panelu lub na którą bezpośredni wpływ mają kwestie poruszane na panelu. Stroną panelu jest również urząd. Strony w panelu przede wszystkim działają w mieście/gminie, gdzie realizowany jest panel.

ZAMIAST WSTĘPU

Panel obywatelski to stosunkowo młoda metoda partycypacji. W Polsce zastosowały ją dotychczas tylko dwa miasta: Gdańsk i Lublin. Z pewnością wkrótce dołączą do nich kolejne, bo choć panel to metoda wymagająca i nie na każdą okazję, to jednak pod wieloma względami jest ona bardzo atrakcyjna.

Naszą publikację kierujemy przede wszystkim do osób zainteresowanych realizacją panelu obywatelskiego – zarówno urzędników, jak i przedstawicieli organizacji pozarządowych, facylitatorów czy specjalistów od partycypacji obywatelskiej. Liczymy także, że okaże się pomocna również dla innych osób angażujących się w działania partycypacyjne.

Zależy nam, aby kolejne panele były doskonałe i coraz pełniej odpowiadały na potrzeby mieszkańców, dlatego zebraliśmy tu wszystkie przemyślenia, jakie nasunęły się nam w trakcie realizacji panelu w Lublinie. Naszą publikację trzeba więc traktować właśnie raczej jako zbiór refleksji i wskazówek niż wyczerpującą instrukcję realizacji panelu obywatelskiego.

Inspiracją do opracowania publikacji było spotkanie poświęcone polskim panelom obywatelskim, które odbyło się podczas 5. Forum Praktyków Partycypacji we Wrocławiu.

W publikacji odnosimy się do ogólnych zasad organizacji panelu obywatelskiego, ale bazujemy głównie na ostatnich doświadczeniach z Lublina. Wszędzie tam, gdzie pokazujemy kontekst lubelski, znajduje się specjalna ramka sygnalizująca rozwiązania zastosowane w Lublinie.

PANEL OBYWATELSKI JAKO NOWA FORMA DEMOKRACJI

MARCIN GERWIN

Panel obywatelski opiera się na prostym założeniu, że losowo wyłoniona grupa mieszkańców i mieszanek potrafi podejmować przemyślane i mądre decyzje, które będą korzystne dla dobra wspólnego całej społeczności. Jest to sedno demokracji – ludzie sami decydują o swoim życiu, o tym, jak ma wyglądać i funkcjonować ich społeczność. Aby decyzje panelu były jak najbardziej trafne, koordynatorzy panelu przygotowują część edukacyjną, w trakcie której zaproszeni eksperci i ekspertki przedstawiają dany temat z różnych stron. Istotne jest, aby przedstawiane były różne perspektywy, różne punkty widzenia i jak najszersza paleta możliwych rozwiązań. Celem panelu jest bowiem podejmowanie świadomych decyzji w oparciu o jak najpełniejszą wiedzę.

Dlaczego nie pozostawić wszystkiego ekspertom? Opinie ekspertów i ekspertek w danej kwestii, na przykład: jaki kształt ma mieć uchwała antysmogowa na poziomie lokalnym czy jak chronić Puszcę Białowieską lub w jakim systemie wyborczym wybierać posłów na poziomie ogólnopolskim, mogą być różne, a proponowane rozwiązania – zdecydowanie odbiegające od siebie, a nawet przeciwstawne. Pojawia się tu istotne pytanie, kto jest w danym temacie ekspertem, a kto nie i kto ma rozstrzygnąć o tym, które rozwiązania są najlepsze i które wprowadzić? Z demokratycznego punktu widzenia: zarówno na poziomie miasta, jak i państwa decyzja należy do gospodarza, czyli do mieszkańców i mieszanek.

Miasta są jednak zbyt duże na to, aby wszyscy mieszkańcy mogli się spotkać i rozmawiać o swoich potrzebach. Spraw do rozstrzygnięcia jest bardzo wiele i na to wszystko potrzebny jest czas. Stąd zatem pomysł na stworzenie miasta w pigułce i odzwierciedlanie w panelu obywatelskim struktury demograficznej miasta (tak samo można zrobić na poziomie państwa lub na poziomie międzynarodowym). Podstawowe kryteria, jakich używa się w tym celu na poziomie miasta, to płeć, wiek, miejsce zamieszkania i poziom wykształcenia. Inne, jakie również można zastosować, to wysokość zarobków lub status ekonomiczny, a w niektórych państwach bierze się pod uwagę także grupy etniczne. Przyjęte w Lublinie, a wcześniej w Gdańsku, założenie jest jednak takie, że cztery podstawowe kryteria demograficzne wystarczają do zapewnienia odpowiednio dużej różnorodności mieszkańców i możliwości przedstawienia różnych punktów widzenia i doświadczeń.

Istotnym założeniem panelu jest również to, że dzięki poznawaniu stanowisk eksperckich, zaproszonych organizacji pozarządowych, uwag zebranych od mieszkańców oraz dzięki dyskusji paneliści i panelistki mogą zmieniać swoje stanowisko i będą zmierzali w stronę konsensusu. Decyzje panelu są bowiem traktowane jako wiążące, dopiero jeżeli uzyskają poparcie na poziomie 80%.

Choć panel obywatelski jest dziś organizowany w Polsce na podstawie przepisów o konsultacjach społecznych, to jego wiążący charakter sprawia, że jest to forma demokracji

deliberacyjnej w praktyce. Podstawowym elementem demokracji deliberacyjnej jest rozmowa, wymienianie się opiniami, argumentowanie za i przeciw, czyli właśnie deliberacja. Jest to inna formuła niż w przypadku referendum (będących formą głosowania). Już sam element deliberacji sprawia, że grupa może zmienić swoje stanowisko w danej sprawie tylko dzięki temu, że paneliści zapoznają się z punktami widzenia innych osób i na tej podstawie weryfikują swoje zdanie.

Podstawą organizacji paneli obywatelskich jest wiara w ludzi, w to, że potrafią podejmować trafne decyzje, dochodzić do porozumienia, dążyć do konsensusu, czyli wspólnego stanowiska. I jest to jak najbardziej możliwe, jeżeli stworzy się do tego odpowiednie warunki. Stąd kluczowe jest podejście ze strony urzędu, który chce wysłuchać mieszkańców, podążać za ich decyzją, a jednocześnie przedstawia w otwarty sposób swoje stanowisko. Istotną rolę odgrywa wystąpienie prezydenta czy burmistrza miasta, który na początku panelu zjawia się osobiście, by zapewnić, że rekomendacje panelu będą traktowane przez niego jako wiążące i zostaną wprowadzone w życie. To buduje zaufanie mieszkańców do urzędu, jak również do całego procesu. Kluczowa jest także postawa osób prowadzących spotkania – facylitatorów – oraz całego zespołu koordynatorów panelu, nastawiona na traktowanie mieszkańców jako rozsądnych ludzi, którzy potrafią podejmować sensowne decyzje, korzystne zarówno dla ich życia, jak i dla dobra wspólnego.

Działanie na rzecz dobra wspólnego jest podkreślane od początku przebiegu panelu. Kto ma jednak ustalić, czym ono właściwie jest? Sami mieszkańcy, gdyż to ich przecież dotyczy. W trakcie spotkań wyłania się obraz tego, czego mieszkańcy oczekują, na co są w stanie się zgodzić. Choć eksperci mogą czasem oczekiwać, że mieszkańcy zgodzą się na bardzo daleko idące rozwiązania, to mogą oni nie być na to po prostu gotowi lub na dany moment chcieć czegoś innego. Zresztą doświadczenia z Polski i tak pokazują, że mieszkańcy potrafią podejmować odważne, postępowe decyzje. Czasem nawet wykraczające daleko poza dotychczasowe działania urzędu w danym temacie. I na to także warto być przygotowanym od samego początku.

Celem panelu jest uzyskanie informacji o tym, czego w danej kwestii oczekują sami mieszkańcy, zatem sprzyjać temu będzie postawa otwartości po stronie urzędu, chęć poznania, czego chcą mieszkańcy, ich stanowiska i gotowość na to, aby zrealizować to, na co mieszkańcy się zdecydują. Wtedy panel będzie przebiegał prawidłowo. Warto podkreślić, że doświadczenie pokazuje, że mieszkańcy zmieniali swoje stanowisko po zapoznaniu się z uwagami ze strony urzędu. Nie jest tak jednak w każdym przypadku. Mogą być kwestie, w których zdanie panelu będzie inne niż zdanie urzędu i dotychczasowe plany, na co również warto być przygotowanym.

Na świecie panele obywatelskie są organizowane od kilkudziesięciu lat, na różnych kontynentach, zarówno na poziomie miast, regionów, jak i państw. Wiele doświadczeń z panelami na poziomie lokalnym pochodzi z Australii i Kanady, a na poziomie ogólnokrajowym panele obywatelskie organizowała ostatnio Irlandia. Inspiracją dla sposobu zorganizowania pierwszego panelu obywatelskiego w Polsce były doświadczenia z Australii i metoda opracowana przez newDemocracy Foundation. O ile jednak podstawowe założenia są w Polsce i w Australii takie same, to szczegółowa metodologia stosowana u nas jest nieco inna od australijskiej. Mamy na przykład polską metodę przeprowadzania losowania z użyciem kostki do gry czy sposób głosowania, który został opracowany specjalnie na potrzeby panelu. Sposób organizowania panelu jest za każdym razem udoskonalany na podstawie bieżących doświadczeń, więc również w Polsce ewoluuje.

Podstawowe standardy, które są stosowane przy organizowaniu paneli obywatelskich w Polsce, to:

- losowy dobór panelistów,
- reprezentatywność panelu pod względem demograficznym,
- udział wszystkich stron zaangażowanych w temat,
- organizacja panelu przez osoby niezależne,
- deliberacja,
- wiążący charakter rekomendacji panelu,
- monitorowanie wdrażania rekomendacji panelu.

Warto zwrócić tu uwagę na niezależny charakter koordynatorów panelu. Podkreśla się, że powinny to być osoby spoza urzędu, parlamentu czy innej instytucji, która zamawia panel, aby zapewnić neutralne układanie programu panelu. Jest to jeden z newralgicznych aspektów panelu – tu się bowiem rozstrzyga, kto wystąpi w roli eksperta, a kto nie. Założenie przy układaniu programu jest takie, aby możliwie najpełniej przedstawić różnorodne stanowiska w danej sprawie, aby zaangażowane w dany temat strony – urzędy, organizacje pozarządowe i inne grupy – miały poczucie, że ich stanowisko czy perspektywa są w tej części reprezentowane. Aby to uzyskać, rozwiązaniem jest zaproszenie do udziału wszystkich wskazanych przez strony ekspertów. Jest to możliwe do zrobienia w taki sposób, że o ile część osób zabierze głos na żywo podczas panelu, to pozostałych można poprosić o przedstawienie stanowiska na piśmie bądź nagranie go.

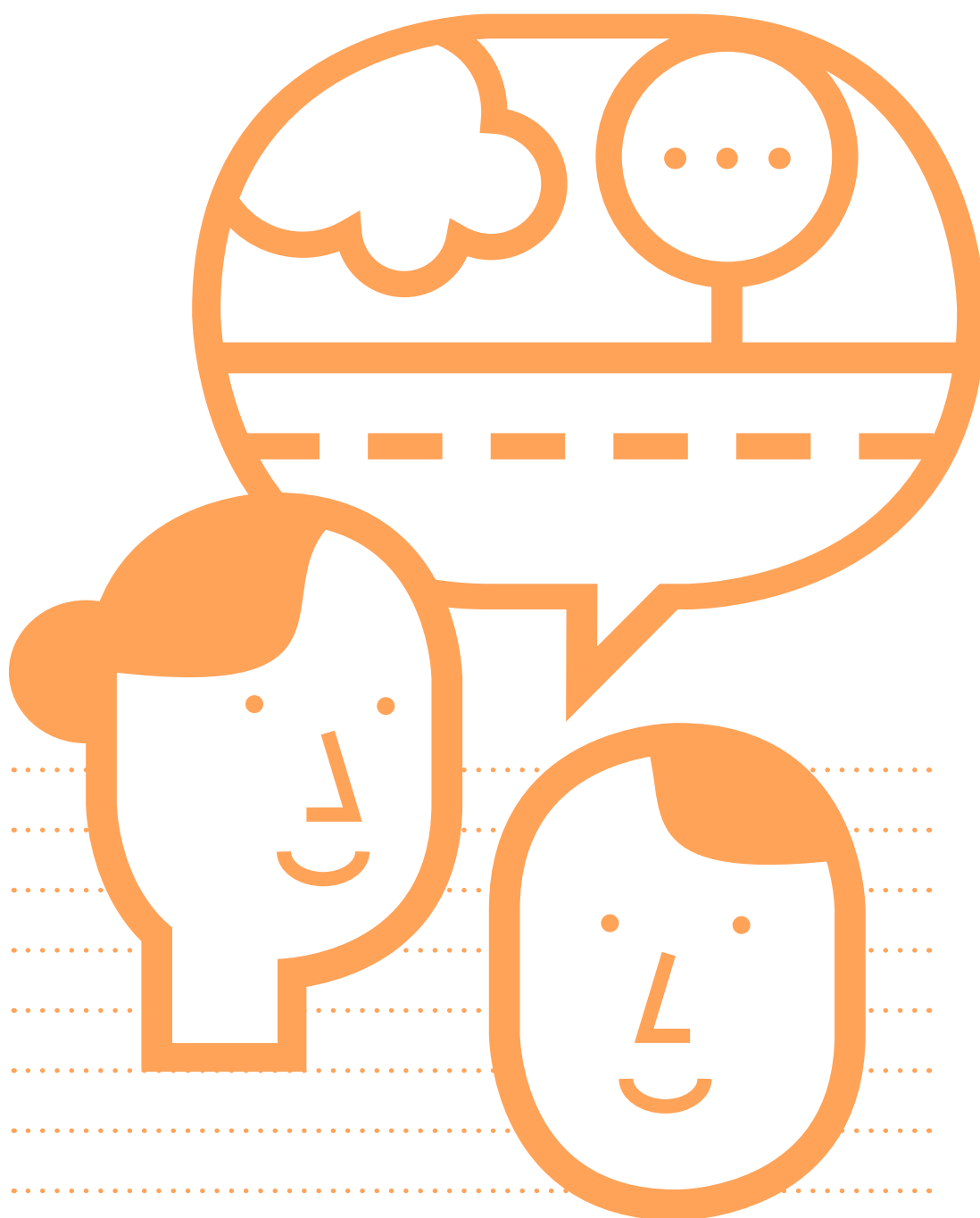
Tu od razu widać, jak istotne znaczenie ma czas – wystąpień może być bardzo wiele i zapoznanie się ze wszystkimi materiałami może być czasochłonne. Organizacja panelu jest z założenia procesem długim, po angielsku określa się go jako *long-term deliberation*, czyli deliberację długookresową. Czas potrzebny jest nie tylko na zapoznanie się z materiałami i ich przeczytanie (bo mogą być jeszcze materiały dodatkowe w formie na przykład książek), lecz także na przetrwanie tej wiedzy i jej ugruntowanie. Zatem nie ma się co śpieszyć, układając harmonogram panelu, chyba że sprawa jest bardzo pilna i trzeba ją rozstrzygnąć szybko. I wówczas to również jest możliwe.

W Lublinie zastosowano nowe podejście do zbierania propozycji rekomendacji – propozycję mógł zgłosić każdy (eksperti, urzędy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy), i założenie było takie, by wszystkie zostały poddane pod głosowanie, aby cenne rekomendacje nie zginęły gdzieś po drodze. Jest to szczególnie istotne w przypadku rekomendacji eksperckich, gdyż dzięki temu eksperci wiedzą, że każda ich propozycja zostanie wzięta pod uwagę panelistów. Choć w praktyce oznacza to, że na przemyślenie wszystkich rekomendacji potrzeba dużo czasu. Celem tej metody jest dążenie do jak najwyższej jakości ostatecznych rekomendacji.

Do panelu obywatelskiego nie ma wyborów, co wpływa na jego spokojną atmosferę i merytoryczny przebieg. Do udziału można się zgłosić tylko wtedy, jeżeli ktoś otrzymał zaproszenie, a o tym, kto je otrzyma, decyduje losowanie elektroniczne. Potem, gdy już wszyscy chętni się zgłoszą, przeprowadza się kolejne losowanie i o ostatecznym udziale kogoś w panelu decyduje rzut kostką, co jest transmitowane na żywo w internecie. Ma to wszystko wpływ na jakość dyskusji, atmosferę i przebieg panelu. Na ostateczne decyzje również, gdyż paneliści mogą swobodnie zmieniać zdanie pod wpływem usłyszanych argumentów.

Dla panelu obywatelskiego w Lublinie szczególne jest to, że po raz pierwszy w Polsce zdecydowano się na przekazanie większości kwestii organizacyjnych organizacji pozarządowej, wraz z budżetem. Jest to duże ułatwienie dla urzędu, który w takim modelu po prostu zamawia panel i kwestie organizacyjne przejmują koordynatorzy panelu.

Z perspektywy mieszkańców organizacja panelu jest okazją, by wziąć pod lupę dany temat – w Lublinie była to poprawa jakości powietrza – i wspólnie z mieszkańcami, urzędnikami i przedstawicielami organizacji pozarządowych zastanowić się, jakie rozwiązania będą najlepsze.

PANEL OBYWATELSKI KROK PO KROKU

PRZYGOTOWANIE PANELU

Po stronie urzędu, który decyduje się na realizację panelu obywatelskiego, leży wybór jego tematu oraz sposobu organizacji, w tym ustalenie koordynacji zewnętrznej, oraz powołanie niezależnego zespołu monitorującego przebieg panelu, upoważnionego do podejmowania decyzji w sytuacjach spornych.

W Lublinie wybrano temat „Co zrobić, żeby oddychać czystym powietrzem w Lublinie?”. W jego zakres weszły obszary związane m.in. z ogrzewaniem, transportem, polityką przestrzenną oraz zielenią. Realizację, na drodze konkursu, powierzono organizacji pozarządowej. Pieczę nad realizacją panelu – jako zespołowi monitorującemu – powierzono Radzie Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin, która jest zespołem doradczym składającym się m.in. z przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz Biura Partycypacji Społecznej Urzędu Miasta Lublin.

PROMOCJA I ROZPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O PANELU

Realizację panelu poprzedza się możliwie szeroką kampanią informacyjną. Dzięki spotkaniom otwartym czy informacjom medialnym i w internecie wszyscy mają szansę zapoznać się z tą metodą partycypacji.

W Lublinie informacja o panelu była rozpowszechniana w lokalnej telewizji, prasie i radio oraz w internecie (artykuły, media społecznościowe oraz specjalnie utworzona strona panelu).

Przebieg losowania i pierwsza (edukacyjna) część panelu były transmitowane na żywo.

Po panelu powstały film oraz cykl reportaży fotograficznych.

WYBÓR OSÓB UCZESNICZĄCYCH W PANELU

Proces wyboru panelistów i panelistek zakłada dwustopniowe głosowanie, którego celem jest wyłonienie grupy osób odzwierciedlających miasto pod kątem płci, wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia. W losowaniu uwzględnia się tzw. profile indywidualne, czyli kombinację wspomnianych kryteriów opisujących uczestników panelu. Profili indywidualnych tworzy się tyle samo, ilu ma być uczestników panelu.

W Lublinie uczestników panelu losowano spośród mieszkańców powyżej 18. roku życia z bazy ewidencji mieszkańców. Dane dotyczące struktury wykształcenia uzyskano ze Spisu powszechnego z 2011 roku. W pierwszym losowaniu wyłoniono 12 000 osób. Losowanie było wspierane przez program Panel helper, przeznaczony do obsługi paneli obywatelskich, oraz stronę Random.org, która jest programem losującym.

Na początku przeprowadzane jest losowanie spośród wszystkich mieszkańców i mieszkańek.

Do wylosowanych osób zostaje wysłane zaproszenie do wzięcia udziału w panelu z prośbą o zarejestrowanie się na stronie internetowej lub kontakt telefoniczny. Każda z wylosowanych osób ma nadany indywidualny kod, który jest niezbędny przy rejestracji. Na tym etapie osoby rejestrujące podają poziom swojego wykształcenia.

L W Lublinie zarejestrowały się 752 osoby (440 kobiet i 312 mężczyzn ze wszystkich dzielnic Lublina i we wszystkich kategoriach wiekowych, jakie występują w przygotowanych dla panelu profilach indywidualnych).

Spośród osób, które wyrażą zainteresowanie udziałem w panelu, przeprowadzone zostaje drugie losowanie, transmitowane on-line. Profile indywidualne, które były wykorzystywane w pierwszym losowaniu, na potrzeby drugiego losowania zostają uzupełnione o kolejną cechę demograficzną, tj. poziom wykształcenia (podstawowe, średnie lub wyższe).

L W Lublinie podczas drugiego losowania wyłoniono 60 panelistów i panelistek należących do tzw. grupy głównej (czyli upoważnionych do głosowania nad rekomendacjami) i 12 osób zaliczonych do tzw. grupy rezerwowej (mających prawo głosowania dopiero w przypadku nieobecności uczestników z grupy głównej w dniu głosowania lub niewystarczającej frekwencji uczestników z grupy głównej na spotkaniach panelu). Dodatkowo wylosowano też osoby zastępcze na wypadek, gdyby któraś z wylosowanych osób nie zgodziła się na udział w panelu.

SPOTKANIA PANELU

Paneliści i panelistki spotykają się kilkakrotnie. Spotkania są podzielone na 2 części: edukacyjną i deliberacyjną (dyskusyjną). Na pierwszych spotkaniach eksperci i ekspertki z dziedzin związanych z tematem panelu opowiadają uczestnikom panelu o możliwych rozwiązaniach w ramach poszczególnych wątków tematycznych panelu. Swoje wystąpienia prezentują także przedstawiciele stron, tj. organizacji, instytucji czy grup nieformalnych realizujących swe działania w temacie organizacji panelu, w tym również przedstawiciele jednostek urzędu. Program edukacyjnej części panelu powinien uwzględniać różne głosy i perspektywy – tak, by dostarczyć uczestnikom maksimum wiedzy potrzebnej do podjęcia optymalnych decyzji.

Przed każdym spotkaniem edukacyjnym odbywa się robocze spotkanie z udziałem ekspertów i stron, na którym przedstawia się scenariusz nadchodzącego spotkania panelu i omawia zakres poszczególnych prezentacji. Poza wystąpieniem przed uczestnikami panelu eksperci i strony mogą przygotować też dodatkowe materiały edukacyjne, np. raporty, analizy, a w przypadku urzędników – również informacje o dotychczasowych i planowanych przez urząd działaniach w temacie panelu. Wszystkie te materiały są przekazywane uczestnikom elektronicznie i papierowo oraz udostępniane na stronie internetowej.

Spotkania edukacyjne – dla zapewnienia transparentności procesu i umożliwienia innym mieszkańcom skorzystania z wiedzy eksperckiej – są otwarte dla mediów i transmitowane on-line.

W Lublinie eksperci i strony mogli przedstawiać swoje propozycje rozwiązań, czyli rekomendacje, nad którymi potem dyskutowali uczestnicy panelu. Łącznie przekazali prawie 200 rekomendacji.

Również sami uczestnicy panelu mieli możliwość dodawania własnych propozycji, z czego skorzystali, powiększając ostateczną liczbę rekomendacji do blisko 250.

W drugiej, deliberacyjnej części panelu uczestnicy debatują nad rozwiązaniami pod okiem neutralnych i niezależnych facylitatorów. Celem tych spotkań jest dogłębne przeanalizowanie rekomendacji oraz wybór tych, które uznają za kluczowe dla rozwiązania postawionego przed panelem problemu.

Ta część panelu, ze względów praktycznych i w celu zapewnienia komfortu pracy uczestnikom, odbywa się za zamkniętymi drzwiami, czyli bez wstępu dla mediów i transmisji on-line.

DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE PANEL

Spotkaniom panelu mogą towarzyszyć inne działania partycypacyjne, np. konsultacje społeczne.

Mieszkańcy Lublina nieuczestniczący w panelu mogli włączyć się w dyskusję i przekazać swoje uwagi do wystąpień w części edukacyjnej. Mogli też przesłać własne rekomendacje dotyczące sposobów walki ze smogiem, które zostałyby poddane głosowaniu uczestników panelu. Mieli też możliwość skomentowania samej formuły panelu w ramach konsultacji.

GŁOSOWANIE NAD REKOMENDACJAMI

Na ostatnim spotkaniu paneliści i panelistki głosują na wszystkie rekomendacje. Głosy liczone są na bieżąco, a wyniki – prezentowane zaraz po zakończeniu zliczania.

Jeżeli w danej kwestii jest tylko jedna propozycja rozwiązania, na karcie do głosowania zaznacza się jedno z poniższych stanowisk:

- zdecydowanie zgadzam się,
- zgadzam się,
- zgadzam się, choć mam pewne wątpliwości lub zastrzeżenia,
- mam spore wątpliwości,
- raczej się nie zgadzam,
- nie zgadzam się,
- zdecydowanie nie zgadzam się,
- jest już realizowane w wystarczającym stopniu.

Pierwsze trzy stanowiska z powyższej listy przekładają się na poparcie dla rekomendacji, a pozostałe – na jej odrzucenie. Możliwość zajęcia w danej kwestii jednego z ośmiu możliwych stanowisk ma na celu szczere i bardziej precyzyjne wyrażanie swojej opinii.

Jeżeli zgłoszonych zostało kilka propozycji rozwiązania, które dotyczą jednej kwestii, wówczas stosuje się tzw. głosowanie preferencyjne. W głosowaniu takim wszystkie propozycje rozwiązania zbierane są w jeden zestaw, spośród którego przejść może tylko jedna rekomendacja.

W Lublinie za wiążące uznane były te rekomendacje, które w głosowaniu otrzymały co najmniej 80-procentowe poparcie uczestników panelu. W głosowaniu preferencyjnym, gdzie również zaznaczało się jedno z ośmiu stanowisk, jeżeli poparcie na poziomie co najmniej 80% uzyskała więcej niż jedna propozycja, wówczas sprawdzano, która z nich popierana była najsilniej, poprzez podliczenie punktów w następujący sposób:

- zdecydowanie zgadzam się – 3 punkty,
- zgadzam się – 2 punkty,
- zgadzam się, choć mam pewne wątpliwości lub zastrzeżenia – 1 punkt.

Za wybraną rekomendację uznawano tę, która otrzymała w sumie największą liczbę punktów (przeliczonych na %), czyli poziom konsensusu dla jej przyjęcia był najwyższy.

Po zaprezentowaniu wyników paneliści i panelistki mają możliwość dyskusji i ponownego przegłosowania rekomendacji, które uzyskały poparcie bliskie 80%, a w opinii grupy powinny znaleźć się w końcowym zbiorze wybranych rozwiązań. Jeśli podejmą taką decyzję, szykowane są i drukowane karty z wybranymi rekomendacjami i ponownie przeprowadzana jest procedura głosowania i zliczania głosów.

Za wybraną rekomendację uznaje się tę, która otrzymała w sumie największą liczbę punktów, czyli poziom konsensusu dla jej przyjęcia był najwyższy.

PUBLIKACJA WYNIKÓW PANELU

Po zakończeniu panelu przegłosowane rekomendacje są podawane do publicznej wiadomości i umieszczane na stronie urzędu.

W Lublinie – zanim wyniki głosowania zostały opublikowane – urząd zorganizował wewnętrzne spotkanie robocze z wydziałami merytorycznymi i jednostkami podległymi, na którym omówiono wyniki i wstępny sposób wdrożenia rekomendacji. Następnie urzędnicy spotkali się z uczestnikami panelu, by przedstawić wnioski ze spotkania roboczego. Mniej więcej po miesiącu od głosowania odbyła się konferencja prasowa, na której ogłoszono wyniki wraz z komentarzem urzędu.

OD PYTANIA PANELU DO REKOMENDACJI

Skąd się biorą rekomendacje? Jak nad nimi pracować? Kto je zgłasza? Czy można je edytować, łączyć, usuwać? Jeśli tak, to kto powinien to robić? Te pytania powinny towarzyszyć koordynatorom panelu od samego początku. Trzeba pamiętać, że przy pracy nad i z rekomendacjami potrzeba dużo czasu i namysłu, na różnych etapach podejmowania ważnych decyzji.

Czym są rekomendacje?

Rekomendacje stanowią kluczowy materiał merytoryczny panelu, odpowiadający na wyzwanie postawione przez urząd (w Lublinie było nim pytanie o poprawę jakości powietrza: „Co zrobić, aby oddychać czystym powietrzem?”). Lista rekomendacji mających najwyższe poparcie stanowi też efekt końcowy, w związku z tym tak ważne jest, aby ten materiał był dobrze opracowany i czytelny dla panelistów.

Kto proponuje rekomendacje?

Grono osób podpowiadających rozwiązania może być liczne. Mogą to być eksperci, strony, w tym urzędnicy zajmujący się danym tematem, a także sami paneliści i panelistki oraz pozostali mieszkańcy i mieszkanki. Z wyborem grona tych osób (tylko uczestnicy panelu, tylko eksperci, wszyscy chętni itd.) wiąże się określone konsekwencje, co warto przewidzieć jeszcze przed rozpoczęciem panelu.

Co dzieje się z rekomendacjami podczas panelu?

Rekomendacje:

- stanowią podstawę pracy panelistów,
- są przez nich omawiane i analizowane,
- są, w miarę możliwości, szacowane kosztowo przez urząd, potencjalnie także przez ekspertów i strony,
- są komentowane przez ekspertów, strony, w tym urzędników, a także mieszkańców,
- są – w razie potrzeby – zmieniane przez ich autorów,
- są głosowane, czego efektem jest lista rekomendacji, które przekroczyły założony próg poparcia (w Gdańsku i Lublinie było to 80%).

Co dzieje się z rekomendacjami po panelu?

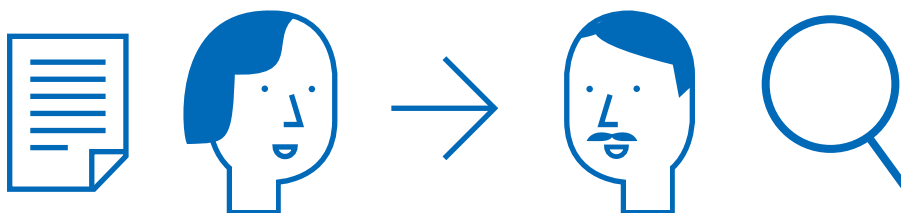
Wybrane przez panel rekomendacje są publikowane, a nad wdrażaniem ich czuwa urząd.

PANEL OBYWATELSKI – KORZYŚCI

Korzyści płynących z zastosowania panelu obywatelskiego jest naprawdę wiele, naszym zdaniem najważniejsze z nich to:

- wiążący charakter procesu
- inkluzywność metody – w panelu biorą udział nie tylko najbardziej świadomi mieszkańcy, ale całe miasto w pigułce – osoby w różnym wieku, o różnym poziomie wykształcenia, mieszkające w różnych miejscach. Dzięki temu urząd usłyszy głos także tych osób, które na co dzień nie uczestniczą w konsultacjach
- walor edukacyjny – panel z reguły cieszy się zainteresowaniem mediów i organizacji, co w połączeniu z otwartą formą części edukacyjnej daje przestrzeń na promocję wiedzy
- panel to nauka dla każdej ze stron: kurs obywatelskości dla mieszkańców, udział w pogłębionym procesie partycypacyjnym dla urzędników, możliwość zaprezentowania swoich poglądów i rekomendacji – dla ekspertów i stron
- wzrost zaufania uczestników panelu (i pozostałych mieszkańców) do procesów partycypacyjnych
- szansa na późniejsze zwiększenie aktywności obywatelskiej uczestników panelu
- poprawa relacji mieszkańcy – urząd
- okazja dla urzędników do rzeczowej i pogłębionej rozmowy z mieszkańcami
- zacieśnienie współpracy z różnymi komórkami merytorycznymi urzędu i jednostkami podległymi

NA DROGĘ, CZYLI WSKAZÓWKI DLA PRZYSZŁYCH REALIZATORÓW PANELU

MARIA JAGACIAK I KATARZYNA PLISZCZYŃSKA

Panel obywatelski w Polsce to wciąż narzędzie w fazie testowania. Pierwsze próby z miast, w których się odbył, pokazują, że nie jest to też narzędzie łatwe w obsłudze. Warto również pamiętać, że nie nadaje się do każdej kwestii, którą urząd chce poddać pod dyskusję z mieszkańcami.

Choć przygotowanie i przeprowadzenie satysfakcjonującego panelu obywatelskiego wymaga wiele czasu i pracy, wiemy po doświadczeniach lubelskich, że warto podjąć taki wysiłek.

W tym rozdziale chcemy podzielić się naszymi refleksjami po panelu w Lublinie i wnioskami, które wyciągnęliśmy z tego procesu. Liczymy, że przydadzą się organizatorom przyszłych paneli (nie tylko urzędnikom, lecz także zewnętrznym wykonawcom).

Nasze wskazówki, żeby łatwiej można było z nich skorzystać, odniosłyśmy do trzech etapów pracy nad panelem obywatelskim.

PRZED PANELEM

Co nagle, to po diable

Przygotowanie logistyczne i merytoryczne panelu jest bardzo czasochłonne i zawsze pojawiają się na tym etapie nieprzewidziane sytuacje opóźniające jego realizację. Dlatego warto założyć sobie przynajmniej trzy miesiące, a jeśli warunki na to pozwalają – nawet pół roku, na przemyślenie i dopracowanie wszystkich szczegółów. Zwłaszcza tych technicznych, jak ustalenie programu i harmonogramu spotkań, praca z bazą danych mieszkańców, opracowywanie profili indywidualnych czy wysyłka zaproszeń (w krótkim czasie trzeba wysłać kilka-kilkanaście tysięcy zaproszeń!).

Dłuższy czas jest też potrzebny, żeby z wyprzedzeniem i na spokojnie skompletować listę ekspertów i stron, którzy wezmą udział w panelu, czy powiadomić mieszkańców o procesie.

Wszystkie ręce na pokład

Ważne jest, żeby przed rozpoczęciem procesu upewnić się, że nie tylko urzędnicy bezpośrednio organizujący panel są świadomi jego założeń i celu oraz zadań stojących

przed urzędem. Kluczowe jest więc odpowiednio wczesne poinformowanie i zaangażowanie specjalistów z wydziałów merytorycznych i jednostek podległych urzędowi, którzy na co dzień zajmują się sprawami dotyczącymi tematu panelu. To przecież właśnie do nich w trakcie panelu będziemy kierować prośby o ocenę zgłaszanych rekomendacji, przygotowanie stanowiska lub wystąpienie.

Pracowników merytorycznych warto włączyć w prace jeszcze przed pierwszym spotkaniem panelu. Jako eksperci w danej dziedzinie mogą wskazać ewentualne ograniczenia lub zagrożenia związane z wyborem konkretnego tematu i pomóc w określeniu dokładnego zakresu panelu.

Dobra współpraca z pracownikami komórek i jednostek merytorycznych to ważny składnik sukcesu całego procesu – warto, by od początku czuli się jego częścią. I w drugą stronę – ich nieobecność i brak zaangażowania podczas panelu mogą w znaczący sposób utrudnić pracę i wpłynąć na ostateczne wyniki.

Najpierw temat, potem panel

Zanim zorganizujemy panel, musimy precyzyjnie określić temat, któremu będzie poświęcony. Nie każde zagadnienie nadaje się do przepracowania w formie panelu, dlatego ważne, żeby nie odwracać tej kolejności i nie podejmować decyzji o przeprowadzeniu panelu bez wcześniejszego i możliwie dogłębnego rozpoznania spraw, które mógłby poruszyć.

Po czym poznać, że dobrze wybraliśmy temat panelu? Upewnijmy się, że:

- sprawa, którą ma się zająć panel, leży na sercu i urzędowi, i mieszkańcom – jest obecna w debacie publicznej, dotyczy znacznej części lub całej społeczności itp.,
- urząd ma możliwość podjęcia działań w tej sprawie i jest gotowy na związane z nimi wydatki oraz wytężoną pracę w trakcie i po panelu.

Po wybraniu tematu kluczowe jest określenie dokładnego zakresu panelu. Chodzi o to, żeby zadanie postawione przed panelem nie przerosło ani uczestników, ani organizatorów. Zbyt szeroki zakres może bowiem spowodować, że dyskusja nad rekomendacjami się spłyci (nie sposób w krótkim czasie przedyskutować wszystkich wątków), a w głosowaniu otrzymamy długą listę rekomendacji niekoniecznie odpowiadających na zadanie postawione panelowi.

Pomocne dla organizatorów i uczestników panelu (choć pewnie nie zawsze możliwe czy wskazane) mogłoby być wyznaczenie ram, w których ma się on poruszać. Żeby nie budzić żadnych wątpliwości, powinny się one opierać wyłącznie na faktach i sprawdzonych danych. Ramy mogą dotyczyć np. ustalenia hierarchii wątków w obrębie zadanego panelowi tematu. Do rozważenia pozostaje kwestia, czy z takich ram powinno wynikać coś więcej, np. ograniczenia liczby zgłaszanych lub przyjmowanych w głosowaniu rekomendacji w obrębie każdego z wątków.

W przypadku Lublina, gdzie panel zajmował się bardzo złożonym i rozległym problemem smogu, wielu uczestnikom trudno było rozeznaczyć, które z rozlicznych rekomendacji w największym stopniu przyczynią się do rozwiązania tego problemu. Gubili się w gąszczu różnych wątków.

Rozwiązaniem takiej sytuacji (choć niesprawdzonym w praktyce) mogłyby być ramy pracy panelu ustanowione na bazie oficjalnych wyników jakości powietrza prowadzonych przez służby ochrony środowiska, które w sposób jednoznaczny szeregują główne przyczyny smogu w mieście, pierwsze miejsce przynajmniej tzw. niskiej emisji (z domowych pieców), a drugie transportowi.

Wyznaczenie takich ram może nieść ze sobą kilka korzyści:

- uczestnicy panelu jeszcze przed pierwszym spotkaniem otrzymują dawkę wiedzy na temat, którym będą się zajmować,
- koordynatorzy panelu mają na czym oprzeć dobór ekspertów i kolejność ich wystąpień, dzięki czemu panel zyskuje czytelną strukturę, a wskutek tego uczestnicy w trakcie spotkań wiedzą, które wątki mają większe, a które mniejsze znaczenie dla sprawy, którą się zajmują.

Spisane zasady

Przygotowując panel, nie wolno zapomnieć o ustaleniu i spisaniu z wyprzedzeniem jasnych zasad dotyczących całego procesu, w tym przede wszystkim:

- ról poszczególnych aktorów procesu – organizatorów, zespołu monitorującego, koordynatorów, uczestników, ekspertów i stron,
- losowania uczestników panelu,
- harmonogramu i formuły spotkań panelu,
- doboru ekspertów i stron,
- zgłaszania rekomendacji i dalszej pracy nad nimi,
- głosowania nad rekomendacjami (w tym progu poparcia, od którego stają się wiążące dla urzędu),
- dalszych kroków (w tym sposobu publikacji i wdrażania rekomendacji przez urząd oraz np. spotkań konsultacyjnych z uczestnikami panelu czy powołania grupy roboczej).

Tak przygotowane zasady powinno się umieścić na stronie internetowej, by uczynić proces przejrzystym. Pozwolą one uniknąć trudnych sytuacji w trakcie spotkań i po zakończeniu panelu. Uczestnicy od początku będą znali role poszczególnych aktorów procesu i wiedzieli z wyprzedzeniem, jak będzie przebiegać ich praca – kto może zgłosić rekomendacje, kto i kiedy może je usunąć ze względu na niezgodność z prawem, niewykonalność czy brak związku z tematem panelu, jak będzie wyglądać proces dochodzenia do głosowania itp.

Dzięki tak skonstruowanym zasadom również obserwatorzy panelu (dziennikarze, aktywiści itp.) nie będą zaskoczeni, bo z góry będą wiedzieli, co i w jakim czasie urząd zrobi z przegłosowanymi rekomendacjami.

Podział zadań

Zwłaszcza w sytuacji, gdy w organizację panelu mają być zaangażowane osoby spoza urzędu (w roli koordynatorów, doradców, facylitatorów itp.), kluczowy jest precyzyjny i szczegółowy podział zadań. Po wybraniu tematu panelu potrzebujemy ustalić, kto odpowiada za:

- logistykę (catering, wynajem pomieszczenia, transmisję on-line itp.),
- księgowość,
- sprawy kadrowe (podpisanie umów z uczestnikami panelu),
- promocję panelu w mediach,

- opracowanie zasad panelu,
- przygotowanie i przeprowadzenie losowania oraz wysyłkę zaproszeń,
- kontakty z uczestnikami,
- ustalenie scenariuszy spotkań,
- prowadzenie spotkań,
- wybór i zapraszanie ekspertów i stron oraz bieżący kontakt z nimi,
- zdobywanie stanowisk dotyczących rekomendacji od wydziałów merytorycznych i jednostek podległych urzędowi,
- decydowanie o usunięciu rekomendacji ze względu na niezgodność z prawem, niewykonalność, brak związku z tematem panelu itp.,
- opracowywanie i druk materiałów dla uczestników,
- redakcję językową rekomendacji,
- przygotowanie kart do głosowania i systemu (narzędzia) do liczenia głosów,
- liczenie głosów,
- publikację wyników głosowania.

Lista zadań jest długa, ale warto poświęcić dużo czasu na jej dokładne przygotowanie, bo to praca, która się opłaci. Warto też na tym etapie ustalić, w których zadaniach wymagana jest dodatkowo akceptacja urzędu. Dobrą praktyką jest, przy zachowaniu niezależności koordynatorów, prowadzenie ciągłego dialogu z urzędem.

Jak wybierać ekspertów i akceptować udział stron, w jaki sposób pracować nad rekomendacjami, komu wolno je przeformułować lub usunąć (jeśli w ogóle dopuszczamy taką możliwość)? To nie są proste pytania, ale trzeba je sobie koniecznie zadać przed rozpoczęciem panelu. Odpowiedzi mogą się różnić zależnie od tematu panelu, kontekstu lokalnego czy nawet poziomu relacji między urzędem a osobami/organizacjami koordynującymi panel.

Przed wyruszeniem w drogę zbierzmy drużynę

Aby sprawnie przeprowadzić kolejne spotkania panelu, trzeba zadbać o odpowiednio duży zespół. Jest to ważne zwłaszcza podczas drugiej części spotkań, poświęconej deliberacji i głosowaniu.

Szykując się do realizacji panelu, trzeba mieć świadomość, że zaangażowanie całego zespołu koordynatorów nie tylko podczas spotkań, lecz także pomiędzy nimi będzie naprawdę bardzo duże (na tyle duże, że czasem tygodniowe przerwy między spotkaniami wydadzą się niewystarczające).

Na podstawie doświadczeń z Lublina rekomendujemy, by w zespole realizującym panel przewidzieć obecność osób, które będą zajmować się:

- koordynacją całości procesu,
- wsparciem eksperckim dla zespołu w zakresie tematycznym panelu,
- sprawami technicznymi – księgowością i sprawami kadrowymi, bieżącym kontaktem z ekspertami, stronami i uczestnikami panelu itp.,
- opracowywaniem materiałów dla uczestników panelu,
- promocją panelu,
- wsparciem facylitatorów podczas deliberacyjnej części panelu (2 osoby to za mało!),
- przygotowaniem głosowania i obsługą systemu (narzędzia) do liczenia głosów i technicznym nadzorem spisywania wyników głosowania,
- spisywaniem wyników głosowania (co najmniej 8 osób).

Dodatkowo w realizację panelu warto zaangażować wolontariuszy i przypisać im np. poniższe zadania:

- obsługę recepcji,
- tzw. *fact-checking* (sprawdzanie na bieżąco informacji, o które poproszą uczestnicy panelu),
- bieżące wsparcie organizacyjno-techniczne.

Niech się ludzie dowiedzą!

Ponieważ panel wciąż jest szerzej nieznany i ani mieszkańcy, ani nawet dziennikarze i liderzy opinii nie (do końca) wiedzą, na czym polega i z czym się wiąże, ważne jest, żeby przez cały czas trwania procesu informować i edukować na jego temat.

Kluczowe informacje, jakie trzeba wyjaśnić mieszkańcom i innym zainteresowanym jeszcze przed rozpoczęciem panelu, to:

- cel i założenia procesu (w tym aktorzy procesu i ich role oraz próg poparcia, od którego rekomendacje panelu będą wiążące dla urzędu),
- sposób wyłaniania uczestników,
- kryteria doboru ekspertów i stron,
- inne możliwości zaangażowania się w proces dla mieszkańców niewybranych w losowaniu (np. wyprzedzające lub równoległe konsultacje społeczne w temacie panelu),
- działania urzędu następujące po głosowaniu nad rekomendacjami.

Istnieje pokusa, by – zamiast z wyprzedzeniem przedstawić choćby ramowy harmonogram całego procesu – informować o poszczególnych jego etapach stopniowo, zostawiając np. komunikat o sposobie wdrażania rekomendacji dopiero na czas po głosowaniu. Takie podejście może spowodować, że uczestnicy panelu, inni mieszkańcy, dziennikarze itd. – pozbawieni informacji o tym, co konkretnie stanie się z przegłosowanymi rekomendacjami – stracą zaufanie do procesu i będą podważać jego transparentność czy nawet zasadność.

Panel powinien mieć swoją stronę internetową, która będzie stanowiła źródło bieżących informacji i wiedzy dla mieszkańców i mediów. Warto pamiętać o umieszczeniu na niej kluczowych elementów:

- przed panelem: informacje o metodzie i zasadach panelu, harmonogram i kontakt do organizatorów,
- w trakcie panelu: podsumowania spotkań, prezentacje i nagrania oraz dodatkowe materiały od ekspertów i stron,
- po panelu: rekomendacje.

W TRAKCIE PANELU

Wszystko zgodnie z planem

Czasu na spotkaniach panelu zawsze jest za mało. Uczestnicy mają tylko kilka dni na zapoznanie się z tematem i przedyskutowanie możliwych rozwiązań. Dlatego tak ważne jest dobre przygotowanie scenariusza spotkań, a w ich trakcie – pilnowanie przestrzegania czasu i programu.

Szykując scenariusze, warto skupić się na zapewnieniu odpowiedniej ilości czasu na:

- integrację uczestników panelu na początku – to, czy się poznają i polubią, przełoży się na komfort pracy i zaufanie do siebie podczas wielu godzin dyskusji i podejmowania decyzji na koniec,
- przedstawienie zasad panelu oraz najważniejszych uwarunkowań prawnych i finansowych – uczestnicy od początku muszą mieć świadomość ram, w jakich pracują,
- dyskusję o rekomendacjach, zwłaszcza w drugiej – deliberacyjnej – części panelu.

Ponadto ważne, by:

- odpowiednio podzielić czas pomiędzy ekspertów – zgodnie z ustanowionymi wcześniej ramami (jeśli jakiś wątek jest ważniejszy, poświęćmy więcej czasu na wystąpienia ekspertów),
- dopasować kolejność wystąpień ekspertów i stron do hierarchii wątków poruszanych w trakcie panelu,
- wyważyć proporcje między wystąpieniami ekspertów i stron,
- mieć licznik czasu (np. na komputerze) – to bardzo ułatwia dyscyplinowanie mówców i pilnowanie czasu podczas pracy w mniejszych grupach,
- mieć dzwoneczek lub inny instrument muzyczny – przy 50–60 uczestnikach, rozmawiających w podgrupach, nic skuteczniej nie zakomunikuje końca dyskusji.

W Lublinie ze względu na trudność w zgraniu kalendarza ekspertów z harmonogramem panelu niektóre kluczowe wystąpienia (np. o budżecie miasta) odbyły się później, niż to było w planach, i w dodatku w drugiej części spotkań, które miały być już przeznaczone na deliberację. Była to oczywiście sytuacja losowa, ale mogła rzutować na wyniki głosowania – brak kontekstu o finansach miasta mógł przełożyć się na mniej świadomy dobór rekomendacji wartych poparcia.

Dobry grunt pod dyskusję

Uczestnicy panelu – co oczywiste – najczęściej nie są specjalistami w temacie, którego on dotyczy. Wszystkiego muszą nauczyć się od podstaw. Dlatego warto przygotować wprowadzające wystąpienie i słowniczek najważniejszych pojęć, które będą bazą dla późniejszych wystąpień ekspertów i stron.

Przygotowanie ekspertów i stron

Dobierając ekspertów i strony, musimy pamiętać nie tylko o tym, czy mają wystarczającą wiedzę w danym temacie, lecz także czy umieją ją przekazać w prostych słowach i w krótkim czasie. Pomocne może okazać się przeszkolenie ekspertów i stron ze sposobu, w jaki powinni przeprowadzić prezentację i jak powinny wyglądać ich pisemne streszczenia. Warto przygotować szablon ze szczegółową instrukcją, z którego będą musieli skorzystać.

Innym ważnym zadaniem jest przygotowanie ekspertów i stron do sformułowania rekomendacji. Zakładając, że zasady panelu pozwalają na składanie przez nich rekomendacji, eksperci i strony powinni otrzymać klarowną instrukcję, w jaki sposób ująć poszczególne rekomendacje – zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym (powinny być klarowne i jednoznaczne). Warto dopilnować, by poza samą treścią rekomendacji podali również jej uzasadnienie i w miarę możliwości szacunkowy koszt realizacji oraz potwierdzili jej zgodność z prawem. To bardzo ważne, bo rekomendacje stanowią przecież

podstawowy materiał pracy dla uczestników panelu, a później mają być wytyczną dla urzędu do wprowadzania realnych zmian. Dobrze przygotowane, przemyślane rekomendacje to z jednej strony większy komfort pracy dla uczestników panelu, a z drugiej – zadowalający efekt końcowy (bo głosowane są rzetelnie opracowane rekomendacje).

Do zastanowienia pozostaje przy tym, czy nie warto wprowadzić ograniczeń co do liczby składanych rekomendacji. W przeciwnym razie trzeba liczyć się z możliwymi konsekwencjami: mniejszą ilością czasu na dyskusję o rekomendacjach i na odniesienie się do nich przez urzędników itp.

L W Lublinie rekomendacji było finalnie ponad 200. Opanowanie tak rozległego materiału było dużym wyzwaniem – zarówno dla koordynatorów, jak i samych uczestników panelu.

Trzymajmy rękę na pulsie

Rekomendacje ekspertów i stron przedstawiane w trakcie spotkań panelu nie powinny pozostać bez komentarza urzędu. Idealną sytuacją byłoby, gdyby wystąpieniom ekspertów i stron na żywo przysłuchiwali się pracownicy komórek merytorycznych i jednostek podległych urzędowi zajmujący się danym wątkiem, którzy na koniec danego spotkania mogli się do nich odnieść. Takie rozwiązanie spowodowałoby, że uczestnicy panelu od razu poznaliby różne opinie na jeden temat i mogliby łatwiej wyrobić sobie zdanie.

Rekomendacje opatrzone merytorycznymi komentarzami i połączone z właściwie prowadzonym procesem deliberacji to gwarancja tego, że uczestnicy panelu będą mieli na czym oprzeć swój wybór.

L W przypadku Lublina urzędnicy odnosili się do rekomendacji ekspertów i stron przeważnie na piśmie i z pewnym opóźnieniem, co wydatnie zmniejszyło „siłę rażenia” tych komentarzy, mimo że przynajmniej po części dotyczyły tak ważnych kwestii jak wykonalność rekomendacji, ich koszt czy zgodność z prawem.

Spojrzenie z zewnątrz

Aby uniknąć zastrzeżeń o wpływanie na pracę panelu, należy zapewnić obecność niezależnych facylitatorów – osób prowadzących spotkania, animujących dyskusję o rekomendacjach i czuwających nad realizacją zaplanowanych scenariuszy spotkań. Najlepiej, jeśli facylitatorami są osoby niezwiązane z urzędem, niezaangażowane bezpośrednio w temat panelu ani sprawy lokalne.

PO PANELU

Wykorzystajmy potencjał uczestników panelu

Udział w panelu obywatelskim to dla wielu osób duże wyróżnienie i dobre doświadczenie współpracy z urzędnikami. Kilka dni spędzonych na rozmowach z innymi mieszkańcami i myśleniu o dobru swojej gminy oraz – przede wszystkim – świadomość realnego wpływu na jej przyszłość sprawiają, że w uczestnikach panelu odżywa lub pojawia się chęć

dalszej aktywności na rzecz społeczności lokalnej. Warto nie zmarnować takiej szansy i po pierwsze publicznie docenić ich wysiłek, a po drugie na różne sposoby angażować w dalsze prace nad rekomendacjami (zapraszając na spotkania robocze, informując o postępach prac itp.) albo inne formy partycypacji obywatelskiej.

Panel nie kończy się na głosowaniu

W idealnym świecie wyniki są publicznie udostępniane w dniu głosowania. Jednak z punktu widzenia urzędu po zakończeniu panelu potrzeba czasu na wypracowanie stanowiska dotyczącego przegłosowanych rekomendacji. To zrozumiałe, że urząd, publikując listę rekomendacji, nie chce pozostawić ich bez komentarza i chce się od razu do nich odnieść – wskazać, które z nich już wdraża i w jakim stopniu, które z różnych względów mogą być kłopotliwe, jaki jest plan wdrażania rekomendacji itp. Pamiętajmy jednak, że im więcej czasu mija od głosowania do publikacji wyników, tym mniejsze zainteresowanie mediów i tym większe rozgoryczenie i podejrzliwość uczestników panelu i stron. Należy więc możliwie szybko zakomunikować przyjęte rekomendacje i przedstawić dalsze kroki po stronie urzędu.

ZAMIAST PODSUMOWANIA

Panel obywatelski to wielka szansa. Dla urzędu – na otwarcie się na głos mieszkańców, dla mieszkańców – na realny wpływ na przyszłość swojego otoczenia i decydowanie w sprawach ważnych dla całej społeczności.

Mamy ogromną nadzieję, że kolejne miasta, miasteczka, a może i wsie w Polsce zechcą wykorzystać tę szansę, i mocno trzymamy kciuki, żeby im się powiodło!

PANEL W LUBLINIE

– PRZYDATNE LINKI

Szczegółowy opis losowania:

- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/opis_losowania_panelistow_i_panelistek.pdf

Lista profili indywidualnych:

- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/profile_indywidualne_grupa_glowna.pdf
- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/profile_indywidualne_grupa_rezerwowa.pdf

Przewodnik dla ekspertów:

- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/materialy_dodatkowe/przewodnik_dla_ekspertow.pdf

Przewodnik dla panelistów:

- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/przewodnik_dla_panelistow_i_panelistek.pdf

Aktualizacja:

- https://www.lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/aktualizacja_przewodnika_dla_panelistow_i_panelistek.pdf

Przewodnik dla stron:

- https://www.lublin.eu/download/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/przewodnik_dla_stron_w_panelu_obywatelskim.pdf

Baza wiedzy:

- <https://www.lublin.eu/mieszkancy/partycypacja/panel-obywatelski/baza-wiedzy/>

Rekomendacje:

- https://www.lublin.eu/download/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/wyniki_glosowania/lista_rekomendacji_panelu_obywatelskiego_wraz_z_procentami.pdf

Rekomendacje wraz z propozycjami rozwiązań wskazanymi przez Urząd Miasta Lublin:

- https://www.lublin.eu/download/gfx/lublin/userfiles/_public/mieszkancy/partycypacja/panel_obywatelski/prezentacja_rekomendacje_panelu_obywatelskiego.pdf

